

KTRESTNÉ PRÁVO, KRIMINALISTIKA, TRESTNÉ KONANIE, KRIMINOLÓGIA

КРИМІНАЛЬНА РОЗВІДКА: СВІТОВИЙ ДОСВІД В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Албул С. В.

*кандидат юридичних наук, доцент, перший проректор
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

На сьогоднішній день, з метою недопущення загострення криміногенної ситуації в регіонах України, мінімізації впливу відповідних загрозливих чинників на національну безпеку, підвищення ефективності захисту прав і свобод громадян Радою національної безпеки і оборони України 6 травня 2015 року було прийнято Рішення «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні», яке вже 16 червня 2015 року було уведено в дію відповідним Указом Президента України [1]. Означеним Рішенням МВС України доручено, зокрема, активізувати роботу щодо здобування упереджувальної оперативної інформації про наміри і підготовку до проведення терористичних актів, контрабанди вогнепальної зброї, інших засобів ураження, бойових припасів, вибухових речовин та забезпечити реагування відповідно до визначеної компетенції. Саме це, за нашим переконанням, в умовах сучасних євроінтеграційних процесів підтверджує важливість такого правоохоронного напрямку, як кримінальна розвідка.

У правоохоронній діяльності зарубіжних країн уже багато років існує поняття кримінальної розвідки, яка передбачає отримання, накопичення, систематизацію й аналіз численних та досить різноманітних відомостей про осіб, які підозрюються у причетності до організованої злочинності. Найрозвинутіша мережа розвідувальних підрозділів існує в поліції США, де кожен поліцейський підрозділ має власну розвідувальну групу, яка залежно від його рівня складається з інформаційно-аналітичного підрозділу, групи оперативних працівників, групи спеціальних операцій, групи експертів, групи оперативних працівників, які працюють «під прикриттям», групи зовнішнього та електронного спостереження, та групи матеріально-технічного забезпечення [2, с. 5]. У Великобританії перші розвідувальні підрозділи було створено ще за часів Кромвеля та мали назву «Бюро інформації». На сьогодні, у Великобританії створено поліцейський розвідувальний підрозділ – Національну розвідувально-інформаційну службу. До її основних завдань належить пошук, збирання та аналіз інформації, своєчасне її надання іншим підрозділам поліції з метою швидкого притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб, координації діяльності інших поліцейських служб тощо [2, с. 6]. Кримінальна поліція ФРН використовує у криміногенному середовищі працівників «під прикриттям», переважно для викриття тяжких та особливо тяжких злочинів [3, с. 2]. Аналогічні підрозділи створено й у французькій поліції – бригади розшуку і захоплення. Вони вживають актив-

них заходів щодо вивчення злочинного елементу і спостереження за ним, проникаючи до його середовища. Такій самий підхід має організація спеціальних підрозділів Швейцарії [3, с. 4].

Поліція Нідерландів також має службу кримінальної розвідки. Слід зазначити, що така служба організована при кожному поліцейському підрозділі та має власні інформаційні системи оперативних обліків. Завдання кримінальної розвідки в поліції Нідерландів полягають у здобуванні, збиранні, опрацюванні, аналізові та наданні оперативно-розшукової інформації відповідним поліцейським підрозділам [4, с. 151]. В структурі правоохоронних органів Польщі існує Агентство внутрішньої безпеки. Його завданнями є забезпечення внутрішньої безпеки, зокрема боротьба з тероризмом, контрабандою зброї, незаконним обігом наркотиків, протидія організованим злочинності та корупції. До його повноважень входить проведення розслідувань, здійснення оперативно-розшукової діяльності, організація антитерористичних заходів тощо. Слід зазначити, що керівник Агентства внутрішньої безпеки підпорядковується безпосередньо Прем'єр-міністру Польщі [4, с. 152]. Служба кримінальної поліції та розслідувань Чеської Республіки серед інших, виконує й розвідувальну функцію. Крім цього, у структурі поліції Чехії функціонують Підрозділ особливих операцій, Підрозділ спеціальних операцій, Департамент оперативної документації [5, с. 72].

Розвідувальну функцію серед правоохоронних органів в Аргентині реалізує спеціально створений поліцейський підрозділ – Національний директорат кримінальної розвідки. Він являє собою розвідувальну організацію, яка є одним з відомств національної системи розвідки, та входить до Секретаріату внутрішньої безпеки МВС. Підрозділ було створено відповідно до Закону «Про внутрішню безпеку» від 24 травня 1992 року та на початку мав назву Національне управління внутрішньої розвідки. У грудні 2001 року, після реформи розвідувальних служб Аргентини, вказаний підрозділ отримав назву Національний директорат кримінальної розвідки [3, с. 5]. Наступним правоохоронним підрозділом Аргентини, що здійснює розвідувальні функції, є Федеральна служба по боротьбі з наркотиками. Цей підрозділ є розвідувальним агентством зі спеціальними поліцейськими завданнями. Окремим правоохоронним підрозділом з розвідувальними функціями є Управління фінансової розвідки Аргентини, яке має завдання щодо отримання, аналізу та надання іншим правоохоронним органам інформації про факти відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом [3, с. 5-6].

Правоохоронні органи Індії мають достатньо розгалужену систему підрозділів, які реалізують розвідувальну функцію. Серед таких, на наш погляд, необхідно вказати Розвідувальне бюро, Центральне бюро розслідувань, Департамент кримінальних розслідувань, Службу радіомоніторингу Індії [5, с. 63]. Певні розвідувальні функції в Китайській Народній Республіці виконує Міністерство громадської безпеки. До його завдань належить виконання поліцейських функцій, захист політичного та державного устрою, протидія організованим злочинності та тероризму [3, с. 4].

Вбачаємо за доцільне окремо зупинитися на досвіді поліцейської діяльності Литовської Республіки. Так, 2 жовтня 2012 року Сеймом Литовської Республіки було прийнято Закон «Про кримінальну розвідку», який прийшов на зміну

Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» [6, с. 12]. На наш погляд, з прийняттям та набранням чинності вказаного Закону протидія злочинності у Литовській Республіці стала складатися з двох логічних складових: постійно-діючої розвідувальної діяльності та кримінальної процесуальної.

Демократичні держави зазвичай розділяють внутрішню і зовнішню безпеку, що, в свою чергу, виокремлює служби внутрішньої і зовнішньої розвідки. Це розмежування цілком виправдане такими причинами: розбіжність інформації, яку отримують служби внутрішньої і зовнішньої розвідки; невідповідність законів і правил проведення розвідувальних операцій за кордоном і на своїй території; істотна відмінність завдань, що стоять перед службами внутрішньої і зовнішньої розвідки. За нашим переконанням, правоохоронна розвідка являє собою різновид соціально позитивної практики [2, с. 6]. Аналіз точок зору науковців та нормативно-правових актів дає підстави визначити правоохоронну розвідку, як форму внутрішньодержавної розвідки, вид діяльності державних органів, спеціально створених для боротьби зі злочинністю, яка здійснюється шляхом використання системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам України від злочинності, поширення корупції в органах державної влади.

Узагальнюючи наявний досвід діяльності розвідувальних підрозділів правоохоронних органів та їх позитивні результати у боротьбі з різними проявами злочинності, можемо констатувати, що в умовах сучасних євроінтеграційних процесів подальший ефективний розвиток органів внутрішніх справ України є можливим для вирішення таких завдань: аналіз криміногенної обстановки на території, що обслуговується; визначення ступеня зв'язку між злочинними формуваннями й окремими злочинцями, розподілу їхньої сфери впливу в регіоні або за його межами; вивчення злочинного середовища, його субкультури та інфраструктури, мотивів поведінки її представників, а також процесів, що цьому сприяють; пошук та здобування інформації з різних джерел, що згодом використовуватиметься для планування оперативно-розшукових заходів та слідчих дій за кримінальним провадженням; підготовка різних рекомендацій стосовно об'єктів, що можуть бути криміналізовані або стати об'єктом інтересу злочинних формувань; прогноз динаміки різних видів злочинів; підготовка пропозицій щодо основних напрямів діяльності оперативних підрозділів, які сприяють ефективній протидії злочинності.

Література:

1. Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні: Рішення РНБО України від 06.05.2015: введено в дію Указом Президента України від 16.06.2015 № 341/2015. – [Електронний ресурс] – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/401.html> – Назва з екрана.

2. Албул С.В. Історичний та світовий досвід становлення розвідувальних підрозділів правоохоронних органів / С.В. Албул // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті: Матеріали Всеукраїнської на-

уково-практичної конференції (Одеса, 29 листопада 2013 р.). – Одеса: ОДУВС, 2013. – 320 с. – С. 5-6.

3. Albul S. Criminal Intelligence as a Function of Operatively-Search Activity: European Experience and Ukrainian Prospects) // European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg. – 2015. – № 2. – Р. 2-6.

4. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія / О.М. Бандурка, М.М. Перепелиця, О.В. Манжай та ін. – Харків: Золота миля, 2013. – 352 с.

5. Губанов А.В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности. – М.: МАЗП, 1999. – 288 с.

6. Албул С.В. Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України: науковий проект / С.В. Албул, О.Є. Користін. – Одеса: ОДУВС, 2015. – 20 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УКРАЇНІ: МОНІТОРИНГ ЗАКОНОТВОРЧИХ ІНІЦІАТИВ

Барабаш Т. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач сектору кодифікаційних робіт
Інституту законодавства Верховної Ради України
м. Київ, Україна*

Сучасний період розвитку України характеризується зміною орієнтацій суспільства в політичній, економічній, соціальній, правовій сферах, що зумовлює трансформацію наукових знань. Проголошений в державі курс на реформування більшості сфер суспільного життя, наближення їх до європейських стандартів вимагає комплексного оновлення вітчизняного законодавства. У зв'язку з цим, питання дієвості та удосконалення положень кримінального процесуального закону не втрачають актуальності.

В Україні видано значну кількість нормативно-правових актів відомчого характеру (наказів, інструкцій, роз'яснень) як стосовно здійснення кримінального провадження, так і окремих його процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень. Результати застосування нових положень Кримінального процесуального кодексу є предметом постійних обговорень практиків і вчених. Вітчизняні наукові публікації, здебільшого, торкаються питань: моделі суду присяжних, порушення вимог Конституції України в частині можливості виступати захисником тільки адвокатів, відсутності стадії перевірки заяви і повідомлення про кримінальне правопорушення і як наслідок, неможливості оскарження початку кримінального провадження і зупинення досудового розслідування, допустимості анонімних доносів, неможливості повернення речей і документів, вилучених під час незаконно проведеного обшуку, проведення негласних слідчих дій слід-